

Opis na úrovni fondu

Trnavská detská opatrovňa

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1580_16279	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Trnavská detská opatrovňa	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1832 – 1863	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit of description (quantity, bulk, or size)	0,36 bm (3 archívne škatule)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Trnavská detská opatrovňa	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	<p>Dňa 25. augusta 1832 predložil trnavský farár Ignác Kunszt na zasadnutí mestskej rady návrh grófkky Terézie Brunswickovej na otvorenie ústavu pre deti od 2 do 5 rokov, ktorý by pôsobil v Trnave. Magistrát návrh schválil s podmienkou, že náklady na budovanie a fungovanie ústavu nebude financovať mesto, ale všetky náklady budú hradené z dobrovoľných príspevkov obyvateľov. Ústav mal slúžiť chudobným deťom na vyučovanie, zábavu a výchovu, teda rozvíjať ich telesné, duševné i mravné schopnosti. Prevádzka mala byť celodenná. Finančné dotovanie ústavu bolo zverené spolku Gesellschaft zur Beförderung des Guten v Trnave. Spolok obdarúval deti šatstvom, obuvou a jedlom. Predstavenstvo spolku Gesellschaft zur Beförderung des Guten tvorili šľachtické a meštianske dámy na čele s grófkou Teréziou Appony, ktoré boli všetky pod vplyvom grófkky Terézie Brunswickovej. Pani Apponyová často navštevovala ústav, kontrolovala denníky učiteľov, opravovala v nich gramatické chyby, skúšala deti a veľakrát vymieňala svojvoľne učiteľov. Vďaka svojmu manželovi a synovi, ktorí pôsobili v zahraničí, sa dozvedela o fungovaní podobných ústavov v cudzine a tieto poznatky sa snažila</p>	Dejiny správy pôvodcu

aplikovať aj na trnavský ústav.

Skutočným zakladateľom bol však mladý český učiteľ Anton von Réhlingen, ktorý pôsobil ako sekretár u grófký Terézie Brunschwickovej. Bol zároveň i prvým učiteľom v ústave. Svoje denníky začal písať 1. novembra 1832 a dokazujú ťažký zrod ústavu. Pri vyučovaní vychádzal z názornosti, porovnávaní a bral ohľad na schopnosti detí. Láskavo s nimi zaobchádzal, bez akejkoľvek drezúry, ktorá bola v podobných ústavoch bežná. Po prechode do normálnych škôl patrili odchovanci opatrovne k najlepším žiakom. Výsledky detí sa mesačne kontrolovali a dosahovali európsku úroveň. Deti vyučoval hrou a pripisoval veľký význam radostnému prostrediu v škole. Vytváral a používal na tú dobu moderné učebné pomôcky a rešpektoval prirodzené vlastnosti detí. Schvaľoval aj drobné rozumné tresty, ale bol ďaleko od akéhokoľvek násilia. V roku 1833 už nevládal učiť a napokon v roku 1834 zomrel. V roku 1833 sa ústav presťahoval z priestorov na Kapitulskej ulici na Nitriansku ulicu, kde sa už nachádzalo aj ihrisko a záhrada pre deti. Po Réhlingovi prebral nakrátko vedenie školy Ján Koholzer, no v septembri 1833 ho už vystriedal Max Planger. Tiež bol zástancom priateľskej výchovy, ale rýchlo to uvoľnilo disciplínu v ústave. Vo svojej funkcii pôsobil do konca mája 1837, kedy bol vyhodnený z ústavu. Už počas jeho pôsobenia tu vyučoval maďarčinu učiteľ Gamperlík, ktorý po Plangerovom odchode prevzal vedenie. Po prvýkrát narušil reálny ráz vyučovania a dôraz kládol na biblické dejiny. Po návšteve ostrihomského arcibiskupa Kopácsyho v škole dňa 24. júna 1840 bol Gamperlík s celým učiteľským zborom prepustený. Jeho posledný zápis v denníku bol apológiou učiteľského kolektívu, ktorý napriek láske ku škole bol zbavený detí a chleba. Ústav sa týmto dostal do vážnej krízy. V auguste prebral vedenie ústavu Andrej Rác spolu s manželkou Annou. Rác hovoril a písal po latinsky, slovensky, nemecky a maďarsky. Slovenčinu používal v škole dôsledne. Ústav viedol do roku 1863.

Okrem učiteľov pôsobili v ústave aj učiteľky – Katarína Ecková pôsobila v ústave ešte za Réhlingera a prepustená bola až spolu s Gamperlíkom. V lete 1840 bola zase prijatá učiteľka Terézia Walzová, ktorá neskôr ustúpila Rácovej manželke. Učiteľky vyučovali ručné práce. Pôsobili tu tiež opatrovníčky, ktoré sa starali o čistotu školy a zároveň vykonávali aj funkciu tlmočníčok medzi deťmi a učiteľmi.

V roku 1853 sa opatrovňa presťahovala do Palmanovského domu na Nitrianskej ulici. Sťahovali sa ešte aj v roku 1854 a napokon v roku 1856 skončila púť ústavu v dome Jána Kamenára na Haulíkovej ulici.

Po smrti grófký Apponyovej v roku 1856 prebral vedenie nad ústavom gróf Zerdehély, ústav však živil a za krátko ho vo funkcii vystriedal Juraj Schnell, mestský farár. Jeho príchodom (október 1856) prešiel ústav do cirkevnej správy.

V roku 1833 bol vypracovaný rozvrh hodín školy. Do ústavu mali prístup všetky trnavské deti.

		<p>Prevažovala slovenská národnosť a katolícke vierovyznanie. Ústav navštevovali aj protestantské a židovské deti. Deti boli prevažne z chudobných rodín, siroty či polosiroty. Niektorí rodičia nevládali platiť školné, v takýchto prípadoch pomáhala fara či mesto.</p> <p>Školský rok bol rozdelený na zimný a letný cyklus, ktorý končil skúškami. Tieto sa robievali slávnostne za účasti kléru a predstavenstva mesta. Vynikajúce deti bývali obdarované. Pred skúškami sa opakovalo celé učivo a je pozoruhodné, že deti sa na skúšky veľmi tešili. Skúšalo sa z katechizmu, biblických dejín, mravoučných básničiek, spevu, počítania, opisu ľudského tela, ručných prác, čítania, prírodopisu a poznatkov o remeslách. Prázdniny boli nepravidelne v čase od mája do septembra.</p>	
3.2.3.	Archival history	<p>Fond Trnavská detská opatrovňa vznikol z činnosti učiteľov a vedenia ústavu. Je pravdepodobné, že po prevzatí správy školy farou sv. Mikuláša, kde fond pokračoval, dostal sa tento spisový materiál do správy mesta. Bol nájdený v obrovskom množstve neusporiadaného materiálu na povalách budovy bývalého Mestského národného výboru v Trnave v rokoch 1956 – 1958 a skompletizovaný. Po skompletizovaní bol rozdelený na denníky, evidencie prijatých žiakov a ich dochádzky, prípravy vyučovacích hodín vrátane pozostalosti učiteľa Réhlingena. Agenda školy, účty a korešpondencia grófký Terézie Apponyovej boli nájdené v osobitných zväzočkoch a boli ponechané ako samostatné celky len zaradené do chronologického súvisu. Signatúry na niekoľkých spisoch ukazujú na pôvodné usporiadanie a zároveň aj rozsiahlejšiu kvantitu.</p>	Dejiny archívneho fondu
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	<p>Skompletizované archívne dokumenty fondu Trnavská detská opatrovňa bol 24. júna 1957 zaevidovaný do knihy prírastkov pod prírastkovým číslom 11.</p>	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	<p>Rozsah fondu Trnavská detská opatrovňa je 0,36 bm. Z hľadiska časového rozpätia fondu ide o písomnosti pochádzajúce z rokov 1832 – 1863.</p> <p>Prevažnú časť fondu tvoria denníky školy obsahujúce údaje o vzniku a dejinách ústavu, o vykonávaní pedagogickej činnosti, o počte detí a o ich vychovávaní, o výsledkoch výchovy, návštevách školy, sociálnych pomeroch detí, prípravy vyučovacích hodín Réhlinga, evidenciu žiakov a torzo spisov a účtov.</p> <p>V Réhlingovej pozostalosti zachoval sa tiež zošit básní.</p> <p>Denníky rokov 1848 – 1849 obsahujú mnoho detailov k priebehu meruôsmych rokov v Trnave. Pre dejiny kultúry a dejiny pedagogiky je v tomto fonde množstvo údajov, ktoré dostávajú Trnavskú detskú opatrovňu na európsku úroveň.</p>	Obsah a rozsah archívneho fondu
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling	<p>Z archívneho fondu neboli pri jeho spracúvaní vyradené žiadne dokumenty.</p>	Vyradovanie a

	information		hodnotenie
3.3.3.	Accruals	Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	<p>Archívny fond je usporiadaný a sprístupnený inventárom zaevidovaným do ústrednej evidencie archívnych pomôcok pod č.863.</p> <p>Štruktúra archívneho fondu je nasledovná:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Denníky ústavu 2 Evidencia prijatých žiakov a ich dochádzky 3 Prípravy vyučovacích hodín 4 Spisy (agenda školy) 5 Účtovné spisy 6 Korešpondencia grófký Terézie Apponyovej 	Spôsob usporiadania
3.4.1.	Conditions governing acces	Neobmedzený prístup.	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	Nemecký.	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	Nepoškodený.	Fyzický stav a technické požiadavky
3.4.5.	Finding aids	Štátny archív v Trnave. Jozef Šimončič: Trnavská detská opatrovňa 1832 – 1863, inventár, Trnava, 1970, 20 s., ev. č. 863.	Vyhľadávacie pomôcky
3.5.1.	Existence and location of originals	-----	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie sú vyhotovené.	Existencia

			a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Nie sú známe.	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publication note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note	-----	Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila Mgr. Darina Fridrichová v júni 2017. Archívnu pomôcku vypracoval prof. Jozef Šimončíč v roku 1970.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition.	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of description	22. 06. 2017	Dátum vyhotovenia opisu

Š T Á T N Ý
A R C H Í V
V T R N A V E